

Jubileum profesorky Spilkové, významné a inspirativní osobnosti nejen české pedagogiky

ELIŠKA WALTEROVÁ

Kvalitu a směry rozvoje vědních oborů určují lidé, kteří v oboru působí. Česká pedagogika má relativně početnou oborovou komunitu. Jako u jiných oborů i v pedagogice její rozvoj výrazně ovlivňují vůdčí osobnosti, jejich prestiž a respekt v profesní komunitě. Profesorka PhDr. Vladimíra Spilková, CSc., patří v české pedagogice k osobnostem nejvýznamnějším, troufám si říci nezastupitelným. Je příslušnicí generace, která začala rozvíjet pedagogiku humánní, na žáka orientovanou, s důrazem na osobnostně rozvíjející vzdělávání, k níž se otevřela v českých podmínkách cesta s politickou a společenskou změnou po sametové revoluci. Díky připravenosti a odvaze vůdčích osobností, k nimž profesorka Spilková patří, se česká pedagogika začala rozvíjet jako vědní obor reflektující požadavky demokratické společnosti, respektující progresivní tradice českého meziválečného školství a trendy evropské a globální. Vladimíra Spilková jako jedna z prvních badatelů vtiskla české pedagogice punc oboru moderního, vědecky založeného a k problémům praxe vnímavého.

Relevantnost tohoto pojetí často sponzánně zmiňují její bývalí studenti, s nimiž

se setkávám na základních školách. Oceňují zejména odborný zájem profesorky Spilkové o reálnou praxi a důsledky změn, které ve školách a v učitelské profesi probíhají. V neposlední řadě zmiňují inspirativnost její osobnosti a odvahu bojovat za realizaci zdůvodněných inovací.

Vladku znám a její odbornou práci sleduji déle než třicet let. Spolupracovala jsem s ní při řešení výzkumných projektů, recenzovala její publikace, oponovala výstupy výzkumů. Často spolu diskutujeme aktuální problémy pedagogiky, školství a vzdělávací politiky. Naše původně pracovní blízkost a spolupráce se postupně přetavila v přátelství, v němž se odborná a osobní dimenze prolínají.

Výzvu napsat medailon k životnímu jubileu profesorky Spilkové jsem přijala ráda. Musím podotknout, že Vladku všichni známe jako aktivní, energickou, elegantní, sportovní a mladistvou ženu, a tak možná pro některé bude překvapením, že 7. ledna 2026 oslavila sedmdesátiny.

Nejprve obrátím pozornost k běhu profesního života jubilantky a jeho milníkům, poté se budu zabývat reflexí jejího

přínosu k oboru a k jejím aktivitám v profesní komunitě.

Vladimíra Spilková se narodila a žije v Praze. Vystudovala obor primární pedagogika a tělesná výchova na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy. Zde také získala v roce 1980 titul PhDr. po složení rigorózní zkoušky z pedagogické psychologie. Byla přijata do aspirantury, kterou završila jako kandidátka věd v oboru pedagogika v roce 1989. Působila jako odborná asistentka a vyučovala budoucí učitele 1. stupně základní školy. V polovině 90. let iniciovala vznik katedry primární pedagogiky, kterou přes dvacet let vedla (1994–2016). V roce 1997 se na pražské pedagogické fakultě habilitovala, profesorské řízení úspěšně završila na Univerzitě Palackého v Olomouci. Sluší se poznamenat, že pražská fakulta neměla ještě akreditaci pro profesorské řízení v pedagogice pro nedostatek profesorů. Profesura Vladky Spilkové cestičku k akreditaci otevřela.

V 90. letech jubilantka vytvořila se spolupracovníky novou koncepci primární pedagogiky a přípravného vzdělávání učitelů 1. stupně základní školy. Katedra primární pedagogiky získala respekt renomovaného oboru a trvale vysoký zájem adeptů studia, značně převyšující limitovaný počet studentů.

Od počátku 90. let se Vladka účastnila projektů transformace českého vzdělávání a školství. Měla podíl na přípravě strategického dokumentu *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice*. Nutno dodat, že tento významný a komplexní program byl schválen vládou, ale

neprošel Parlamentem a jeho součástí nebyl realizační scénář. To oslabilo závaznost programu. Některé jeho části nebyly naplněny nebo zůstaly nedořešeny v realitě, např. postavení víceletých gymnázií ve vzdělávacím systému dosud činí problémy a vzbuzuje otázky odborníků i veřejnosti, zejména rodičů.

Po dvou dekadách úspěšného působení na katedře primární pedagogiky, kde řešila řadu výzkumných projektů, zastávala významné pozice v orgánech fakulty, mj. byla předsedkyní oborové rady pedagogiky či členka výkonné redakce časopisu *Pedagogika*, překvapivě ukončila v roce 2016 pracovní poměr na pražské pedagogické fakultě. Důvody, proč se rozhodla po 25 letech na fakultě podat výpověď, podrobně vysvětluje v rozhovoru pro časopis *Komenský* (2019, č. 4, s. 142–143). Zde mluví o neustále se zhoršujících podmínkách pro rozvoj oboru a pro práci katedry v posledních letech před jejím odchodem, o „házení klacků pod nohy“ a systematickém „okopávání kotníků“ ze strany několika členů vedení fakulty, kterému se snažila kvůli studentům a společně s kolegy z katedry čelit. Pohár trpělivosti pro ni přetekl ve chvíli, kdy vedení fakulty pro širokou profesní komunitu (zahrnující členy akreditační komise, kolegy z jiných fakult i zástupce školské praxe) nepochopitelně zmařilo novou akreditaci studijního programu Učitelství pro 1. stupeň základní školy, jehož byla garantkou. Nová koncepce studia byla výsledkem roční intenzivní práce jejího týmu, byla založena na výzkumně ověřených inovativních přístupech ke vzdělávání učitelů s ambicí

inspirovat ke zkvalitňování přípravy studentů učitelství v celostátním měřítku.

Zmaření akreditace a s tím spojený odchod Vladky Spilkové z fakulty vyvolal turbulence a protesty několika členů vědecké rady fakulty (včetně mne), písemná kritická stanoviska (otevřené dopisy, tisková zpráva ČTK s kritikou ze strany několika ředitelů fakultních škol aj.), nutné změny v řadě funkcí, které na fakultě zastávala (mj. byla předsedkyní oborové rady pedagogiky). Katedra primární pedagogiky si udržela postavení renomovaného oboru, což dokládá dobrý základ a kvalitní předchozí vedení týmu.

Pro profesorku Spilkovou tato změna znamenala nový start, k němuž jí byly vytvořeny optimální podmínky na Univerzitě Pardubice, kde dosud působí na Filozofické fakultě a pokračuje v inovativní činnosti v oblasti vzdělávání učitelů pro základní a střední školy. Mohu konstatovat, že po deseti letech změny pracoviště odborné aktivity profesorky Spilkové pokračují s patřičnou intenzitou, násobeny znalostí a zkušeností.

Podívejme se nyní blíže na **přínos** profesorky Spilkové **k rozvoji oboru pedagogika**. Její jméno je spojováno zejména se dvěma oblastmi: primární pedagogikou a pedeutologií, tj. teorií učitelské profese a vzděláváním učitelů. Její záběr je však komplexnější a širší, zasahuje do didaktiky, historie pedagogiky a školy, do srovnávací pedagogiky, evaluace a vzdělávací politiky. V 90. letech se zásadně kriticky vymezila vůči tradiční, „bezdětné“ pedagogice (termín K. Rýdla), nerespektující osobnost dítěte a jeho zvláštnosti, která

dominovala v českém prostředí před rokem 1989.

Od začátku 90. let se účastnila několika projektů transformace vzdělávání. Z nich nejsilnější a transformaci udávající směr i obsah byl projekt *Budoucnost vzdělávání v obnovené demokratické společnosti a sjednocující se Evropě*. Projektový tým vedl profesor Jiří Kotásek, první porevoluční děkan Pedagogické fakulty UK, osobnost s vysokým morálním a odborným kreditem a mezinárodním přehledem. Vladka nikdy neopomine uvést jeho jméno a zásluhy nejen v souvislosti s jeho rolí *guru* v pedagogické komunitě. Spolu s Vladkou i já považují profesora Kotáška za svého učitele a vzor.

Vladka zformulovala novou koncepci primární pedagogiky, jejíž ověřování spolu s novým modelem vzdělávání učitelů primární školy bylo průkopnickým činem, inspirujícím pedagogické fakulty vzdělávající učitele v celé republice. Vladimíra Spilková se tak stala uznávanou zakladatelkou v českém prostředí nového vědního oboru. Je nejen autorkou jeho koncepce, má také výrazný podíl na jeho institucionální autonomii ve formě katedry, kterou již v polovině 90. let založila na Pedagogické fakultě UK a dalších dvacet let ji vedla. Rozvíjela nové paradigma v pracovacím systému, včetně kurikula přípravného vzdělávání učitelů a programu dalšího vzdělávání učitelů z praxe. Její publikace v primární pedagogice (Spilková, 1997, 2005), stále čteně citované, jsou součástí základního fondu české pedagogiky.

Na přelomu milénia se intenzita profesního zájmu Vladky Spilkové přesouvá

k učitelům jako důležitým aktérům a nositelům změny školního vzdělávání. Profese učitele se stává pro Vladku prioritní výzkumnou oblastí. Ve výzkumném záměru *Rozvoj národní vzdělanosti a vzdělávání učitelů v evropském kontextu* (1999–2004), který jsem vedla jako hlavní řešitelka, se zaměřila se svým týmem na pedeutologickou problematiku v širším záběru vzdělávání učitelů jako profesní skupiny působící na základních a středních školách. Ve výzkumném záměru *Učitelská profese v měnících se požadavcích na vzdělávání* (2007–2013), kde byla ona hlavní řešitelkou, se komplexně věnovala učitelské profesi, přípravnému vzdělávání i profesnímu rozvoji učitelů. Vedla třicetičlenný řešitelský tým ze sedmi fakult, kdy prokázala výborné manažerské schopnosti.

Ještě jednu oblast odborné orientace profesorky Spilkové považuji za důležitou. Jedná se o vzdělávací politiku, v níž se angažovala od 90. let a jež se postupně stala předmětem jejích kritických analýz. V turbulentních 90. letech očekávala pozitivní vliv decize a výkonné moci na proměnu školství, formulování jasných pravidel a opatření podporujících vnitřní proměnu škol. Postupně však sílí její kritický tón, upozorňující na chaotičnost ad hoc rozhodování nerespektujícího výzkumné nálezy a objektivní data. Kritika sílila vzhledem k nepřipravenosti škol na kurikulární reformu, při plošné implementaci inkluze a zejména v souvislosti s novelou zákona o pedagogických pracovnících (Spilková, 2016, 2021, 2023). Brilantní je její analýza, která poukazuje na „permanentní snahy o deprofesionalizaci učitelství a snižování nároků na kvalifikaci,

destruktivní zásahy do systému vzdělávání učitelů, chronické podfinancování učitelských programů“ (Spilková, 2025, s. 113).

Vlastní pedagogická činnost profesorky Spilkové se vyznačuje úzkým **propojením výuky s výzkumy**, takže obsah vyučovacích předmětů je průběžně inovován a zapracovává aktuální informace o trendech vývoje a inovacích v dané oblasti. Vladka vyučovala v magisterském studiu obecnou didaktiku, primární pedagogiku, srovnávací pedagogiku a osobnostně sociální výchovu. V doktorském studiu vedla vysoce hodnocený kurz *Teorie a výzkum učitelské profese*. Jako školitelka dovedla k úspěšnému završení studia a získání titulu Ph.D. celkem 21 doktorandů, kteří významně posilují obor a vytvářejí intelektuální školu profesorky Spilkové.

S nostalgii vzpomínám na naši spolupráci v oborové radě, jíž Vladka předsedala dvanáct let. Přispěla ke zkvalitnění programu doktorského studia a rozšíření nabídky doktorských kurzů. Připravila také akreditaci doktorského studia pedagogiky v angličtině (Education, 2016). Dnes je doktorské studium v pedagogice a ostatních sociálních vědách směřováno ke zcela odlišnému pojetí kopírujícímu přírodní a technické vědy, což znamená, že kurzy budou zrušeny a doktorand bude součástí výzkumného týmu, v němž působí jeho školitel. Zda je tento model vhodný i pro pedagogiku, ukáže čas.

Profesorka Spilková je autorkou nebo první spoluautorkou řady publikací. Výčet zahrnuje osm monografií, dvě stovky studií v renomovaných domácích i zahraničních časopisech, zhruba čtyři sta dalších textů (výzkumné zprávy, referáty na konferencích,

diskusní příspěvky). Její práce mají výrazný ohlas v odborné komunitě, v době psaní tohoto medailonu vykazovaly podle Research Gate 591 citací. Od České asociace pedagogického výzkumu získala v roce 2020 prestižní ocenění za teoretickou studii *Přístupy k výuce pedagogiky v kontextu měnících se paradigmat v učitelském vzdělávání* a v roce 2024 ocenění za nejlepší výzkumnou studii v českém periodiku za období 2022–2023 za text *Hlavní směry transformace primárního vzdělávání v České republice* po roce 1989 a perspektivy dalšího vývoje.

Po roce 2000 zintenzivňují mezinárodní aktivity profesorky Spilkové, stoupá její prestiž v mezinárodní komunitě. Je zvána na mezinárodní konference jako invited speaker, působí aktivně v mezinárodních asociacích, zejména v Association of Teacher Education in Europe a ve World Association of Educational Research. Byla řešitelkou několika mezinárodních projektů, např. Primary School Teacher Education in Thirteen TIMSS Systems, Identifying Teacher Quality – Toolbox for Teacher Reflection.

Oceňováno je působení profesorky Spilkové v českých profesních asociacích, zejména v NEMES, PAU a Učitel naživo. Delší dobu byla viceprezidentkou Asociace učitelské profese, kde působila s nadějí na přijetí standardu učitelské profese, k němuž však nedošlo. Značné zklamání nastalo, když se nezdařilo ustavit profesní komoru učitelů. Přesto její působení a vliv na profesní komunitu a občanská sdružení budí obdiv.

Příznačným rysem aktivit Vladky Spilkové jsou přesahy do občanské společnosti. Přednášky a workshopy pro školní inspektory, ředitele škol, zřizovatele, rodiče a ze-

jména učitele jsou četné a vysoce hodnocené. Kromě výše uvedených aktivit působí profesorka Spilková v řadě významných pozic. Je členkou pěti vědeckých a oborových rad, přednáší na fakultách univerzit v ČR a na Slovensku. Je dlouholetou členkou výkonné redakce časopisu *Pedagogika*. Účastní se profesorských řízení a habilitací, bývá často členkou komisí či oponentkou, opět v Česku i na Slovensku.

Zaslouženě získala ocenění zlatou medailí Univerzity Karlovy a v roce 2017 nominaci na cenu Milady Paulové, kterou uděluje ministr školství významným osobnostem za celoživotní přínos k rozvoji oboru, v němž působí. V roce 2020 byla uvedena do Auly slávy Eduína za významný přínos pro rozvoj české pedagogiky a vzdělávání budoucích učitelů. V tomto rozsahem limitovaném textu se nedají postihnout všechny aktivity a výsledky výzkumů profesorky Spilkové. Výše uvedené považuji za nejvýznamnější a pro rozvoj české pedagogiky zásadní.

Na závěr bych ráda za sebe a za celou odbornou komunitu Vladce poděkovala za to, co pro obor pedagogika vykonala i v čem bude pokračovat. Popřát chci dobré zdraví, radost a potěšení z toho, co dělá, jak profesně, tak osobně i v rodině, zejména se svými čtyřmi vnoučaty.

Milá Vladko, ať ti dobře fungují zdroje energie, které máš nadstandardní kvantum, ale nezapomínej na relaxaci! Zůstaň dobrou přítelkyní a partnerkou vášnivých diskusí. Objevuj nové způsoby, jak zajistit kvalitu vzdělání, adekvátního potřebám lidí v proměňujícím se světě.

REFERENCE (VÝBĚR)

- Kotásek, J. et al. (1991). *Budoucnost vzdělávání a školství v obnovené demokratické společnosti a ve sjednocujících se Evropě*. Tauris.
- Spilková, V. (1997). *Proměny primární školy a vzdělávání učitelů v historicko-srovnávací perspektivě*. PedF UK.
- Spilková, V. (2001). Improving the quality of teacher education through theoretical reflexion on practice. In *Nouveaux espaces de delopement professionnel et organisationel education du CPP*. 33-42.
- Spilková, V. et al. (2004). *Současné proměny vzdělávání učitelů*. Paido.
- Spilková, V. et al. (2005). *Proměny primárního vzdělávání v ČR*. Portál.
- Spilková, V., Vašutová, J. et al. (2008). *Učitelská profese v měnicích se požadavcích na vzdělávání*. PedF UK.
- Spilková, V., Tomková, A. et al. (2010). *Kvalita učitele a profesní standard*. PedF UK.
- Spilková, V. et al. (2015). *Klinická škola a její role ve vzdělávání učitelů*. Retida.
- Spilková, V. (2016). Přístupy české vzdělávací politiky po roce 1989: Deprofesionalizace učitelství a učitelského vzdělávání? *Pedagogika*, 66(4), 368–385.
- Spilková, V. (2019). Přístupy k výuce pedagogiky v kontextu měnicích se paradigmat v učitelském vzdělávání. *Pedagogika*, 69(3), 269–292.
- Spilková, V. (2021). Pád kariérního systému pro pedagogické pracovníky: Případová studie vzdělávací politiky. *Pedagogika*, 71(3), 323–350.
- Spilková, V. (2022). Hlavní směry transformace primárního vzdělávání v České republice po roce 1989 a perspektivy dalšího vývoje. *Pedagogika*, 72(2), 157–184.
- Spilková, V. (2023). De-profesionalizační novela v mezinárodní perspektivě přístupů k učitelské profesi. *Pedagogické orientace*, 33(1), 12–45.
- Spilková, V. (2024). Key trends in changes to primary education in the Czech Republic after the 1989 Velvet Revolution. *Journal of Elementary Education*, 17(1), 69–84.
- Spilková, V. (2024). Vzdělávání učitelů primárních škol v historicko-srovnávací a systematické perspektivě. *Pedagogická orientace*, 34(1–2), 18–46.
- Spilková, V. (2025). Kontinuita a diskontinuita ve vzdělávacím systému. In *Výchova a vzdělávání v bodech obratu: Rozhovory s Tomášem Janíkem* (s. 93–109). Masarykova univerzita.
- Spilková, V., & Kratochvílová, J. (2025). Vývoj přístupů ke školnímu hodnocení v českých zemích: kontinuita, či diskontinuita? *Pedagogika*, 75(2–3), 135–166.

prof. PhDr. Eliška Walterová, CSc.

Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, Ústav výzkumu a rozvoje vzdělávání;

e-mail: eliska.walterova@pedf.cuni.cz